

Bir Nitel Araştırma Yöntemi: Görüşme *

A Qualitative Research Method: Interview

ÖZET

Görüşme bir iletişim çeşidi olarak tanımlanabilmektedir. Birçok iletişimde olduğu gibi görüşmede de insanlar arası aktif bir biçimde birbirini etkileme çabası bulunmaktadır. Bu durum karşısında kişiler aktif olarak karşılıklarında bulunan kişiyi ve kendilerini etkileme çabalarına karşı kabul veya ret biçiminde çeşitli girişimlerde bulunurlar. Aslında görüşmenin ürünü bu etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla bilgi toplama tekniğinin güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkmaktadır. Görüşme sürecinde görüşme hedeflenen bir biçimde gerçekleştirilebilir ise başka yolla elde edilmesi çok zor olan verilerin elde edildiği çok güçlü bir veri toplama yöntemi olarak kabul edilebilir. Hedeflendiği gibi bir görüşme gerçekleştirilememesi durumunda yaşanmış olan etkileşim, iletişim sürecinde oluşmuş olan ciddi önyargılara ve yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nitel, Veri, Analiz.

ABSTRACT

Interview can be defined as a type of communication. As in many communications, in a conversation there is an active effort between individuals to influence each other. In this case, people actively make some attempts in the form of acceptance or rejection of the efforts to influence the other person and themselves. Essentially, the product of the conversation is a result of this interaction. In this way, the strengths and weaknesses of the information gathering technique emerge. If the interview can be carried out in a targeted way during the interview process, it can be considered a very powerful data collection technique that provides data that is very difficult to obtain in other ways. If a meeting cannot be held as desired, the interaction may cause serious prejudices and misunderstandings that occur during the communication process.

Keywords: Qualitative, Data, Analysis.

GİRİŞ

Nitel araştırma yöntemleri, sosyal bilimler alanında son yıllarda hak ettiği önemi kazanmaya başlamıştır. 21. yüzyılın kendisiyle getirdiği felsefi ve bilimsel değişimler sosyal bilimler alanındaki çalışmaların pozitivist alandan kurtularak daha yapısalcı ve post-yapısalcı alana oturmasına ön ayak olmuştur. Bu sayede başlangıçta yalnızca sosyoloji ve antropolojinin görüş alanına girmeyi başaran nitel araştırmalar, artık Türkiye’de de farklı disiplinler tarafından benimsenen bir araştırma yöntemi olmuştur. Birçok tanınmış dergi ve kongre, nitel çalışmalara yer vererek Türkiye’de nitel araştırmaların yaygınlaşma sürecinin hızlanmasını sağlamıştır. Ancak bu süreç birçok boşluğu da beraberinde getirmiştir. Bunlardan en dikkat çeken, araştırma raporlarının yöntem bölümündeki belirsizlikle ilgilidir. Türkiye’de birçok nitel araştırma makalesinde, yöntemin yalnızca “nitel” olduğuna dair açıklamaya yer verilmekte ve hangi desenin kullanıldığıyla ilgili yeterli bir bilgilendirmeye yer verilmemektedir. Söz konusu bu yetersizlikler veri analiz sürecini olumsuz yönde etkileme olasılığını beraberinde getirmektedir (Çelik, Baykal ve Memur , 2020: 380).

Türkiye’de özellikle alana yeni başlayan araştırmacılar, bir nitel araştırma tasarımı planlarken daha çok önceden yapılan çalışmalarını kendilerine rehberlik etmeleri için kullanma eğilimindedirler. Fakat bu durum, beraberinde ister istemez birtakım olumsuzlukları da getirir. Daha önceden yapılmış olan çalışmalarını referans olarak kullanmak, o çalışmalardaki hataların tekrar edilebilirlik olasılığını artırabilir. Yöntem bölümünde açıkça değinilmesi gereken bilgilere yer vermeyen, seçilen desene ilgili belirsizlikleri olan ve veri analizinde hangi adımların izlendiğiyle ilgili gerekli açıklamaların yapılmadığı yayınlanmış bir çalışmanın referans olarak seçilmesi ortaya çıkacak bu yeni çalışmanın kalitesine gölge düşürebileceği gibi nitel araştırmaların alandaki değerinin de düşmesine neden olabilir. Veri analiz sürecinin ve bu süreçte izlenen adımların net olmadığı çalışmalardan üretilen sonuçların bilimsellik değerine de çoğunlukla şüpheyle yaklaşılır. Bütün bunlar nitel araştırmaların, nicel araştırmacılar tarafından hedef tahtasına oturtulmasına ve bilimsel olmamakla suçlanmasına neden olmaktadır. Oysaki nitel veri analizi tıpkı nicel veri analizi gibi bilimsellik ölçütleri dikkate alınarak gerçekleştirilen yoğun bir analiz sürecidir (Çelik, Baykal ve Memur , 2020: 380).

Araştırma, araştırmacının belirlenmiş olduğu bir konuyu mantık çerçevesinde ve sistematik olarak anlamlandırmasına yönelik girişimleridir. Araştırmacı bununla; bilinmeyi tanımlama ve cevaplandırma çabası

Hamit Sert ¹
Sima Ölçer Demirkıran ²
Pınar Arslan Göz ³
Hasret Beler ⁴

How to Cite This Article

Sert, H., Ölçer Demirkıran, S., Arslan Göz, P. & Beler, H. (2023). “Bir Nitel Araştırma Yöntemi: Görüşme”, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(71):4071-4075. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.74031>

Arrival: 04 October 2023

Published: 31 December 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Müdür Yardımcısı, MEB, Diyarbakır, Türkiye.

² Öğretmen, MEB, Diyarbakır, Türkiye.

³ Öğretmen, MEB, Diyarbakır, Türkiye.

⁴ Öğretmen, MEB, Diyarbakır, Türkiye.

içerisindedir. Bu bağlamda araştırmaya konu olan durum hakkında soru hazırlayarak, gerekli verileri toplar, verileri işler ve bunlarla bir sonuca ulaşır. Araştırmanın mantık çerçevesinde olması araştırılan konuya ilişkin soruların, elde edilen verilerin anlamlı bir ilişki içerisinde olması anlamına gelmekte olup araştırmacının araştırmanın her aşamasında geçerlilik konusunda dikkatli olmasını zorunlu kılmaktadır (Yıldırım, 1999: 7). Nitel araştırmalarda özellikle görüşme, gözlem ve doküman analizi yöntemleri kullanılmaktadır (Altınparmak ve Nakiboğlu, 2005: 356).

Görüşme

Görüşme; araştırılmak istenen konunun çeşitli boyutlarını kapsayan, görüşme sürecinde görüşülen kişiye daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve ayrıntılı cevaplara imkân veren, kişilerle birebir görüşülerek veri toplama olanağı sunan bir tekniktir. Görüşülen kişinin duygu, beceri, tecrübe ve bilgilerine görüşme yolu ile ulaşılır (Tekin, 2006: 101).

Karasar (2013)' a göre görüşme; sözlü iletişim yöntemleri ile veri toplama yöntemidir. Görüşme, çoğunlukla yüz yüze yapılsa da telefon ve kameralı telefon gibi anlık ses ve görüntü ileten araçlarla da yapılabilmektedir. Sağır ve dilsizlerle yapılan simgesel etkileşim de görüşme kapsamında olup bu görüşmenin üç temel hedefi vardır. Bunlar;

- ✓ Görüşme sürecinde iş birliği sağlamak ve bu iş birliğini sürdürmek,
- ✓ Sağaltım tekniğini kullanarak veri biriktirmek,
- ✓ Araştırmaya ilgili veriler toparlamaktır.

Görüşmenin bir başka tanımı ise, daha önceden belirlenen ve belirli bir amaca yönelik gerçekleştirilen, karşındakine yöneltilen soru sorma yöntemiyle cevaplar alarak gerçekleştirilen etkileşime dayalı bir iletişim sürecidir. Görüşmenin belli bir plan çerçevesinde, belli bir amacını olması görüşmeyi sohbetten ayıran en önemli unsurdur. Görüşme sürecinde kullanılmış olan soru ve cevap yöntemleri veri toplama sürecinde bir ilişkiyi kurma ve veriye ulaşma yolu olarak nitelendirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 119-120).

Görüşmenin Sınıflandırılması

Görüşme teknikleri farklı bazı kaynaklarda yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde ele alınmaktadır (Marshall, 1996 ; Akt. Baltacı, 2019:374). Karasar (2013)' e göre; görüşme kendi içerisinde katılımcı sayısına göre, görüşülmek istenilen kişiye göre, kuralların katılığına göre üç farklı alt başlık içerisinde değerlendirilebilmektedir.

Katılanların Sayısına Göre Görüşme Türleri

Bireysel ve grupça olmak üzere ikiye ayrılır. Bireysel görüşmede; sadece görüşmeci ve görüşme yapılan kişiler bulunmaktadır. Bu görüşmede daha çok kişiye yönelik özel bilgiler elde edilmektedir.

Grup görüşmelerinde ise daha çok ortak bir problem etrafında toplanmış olan grup üyelerine görüşmeci tarafından yöneltilen sorular karşısında etkileşim içerisinde bulunarak cevap bulma şeklinde gerçekleştirilmektedir. Görüşme sürecinde grup üyeleri önce kendi düşüncelerini belirtip sonrasında diğer üyelerin cevaplarını öğrenerek ilgili konuyu tartışma sürecine girerler. Süreç içerisinde araştırmacının görevi daha çok görüşme sürecine ilişkin tartışmayı başlatarak, ortak konudan uzaklaşmamayı sağlamak ve bunun sonucunda ortaya çıkan verileri toplamaktır (Karasar,2013: 167).

Görüşülmek İstenilen Kişiye Göre Görüşme Türleri

Görüşülmek istenilen kişiye göre görüşme türleri; Liderlerle, uzmanlarla ve halkla yapılan görüşme olarak üç grupta incelenmektedir. Liderlerle yapılan görüşmeler çoğunlukla; geniş bir kitleyi ilgilendirmekte olan belirli konularda oluşmuş ana görüşlerin ortaya çıkmasında yapılmış olan görüşme türleridir. Uzman kişilerle yapılan görüşmeler; belirli bir uzmanlık alanında ayrıntılı bilgi toplamak için yapılan görüşmelerdir. Halk ile yapılmış olan görüşmelerde; belirlenmiş olan bir konuda genel bir tutum belirlemek ve davranışların öğrenilmesi için yapılmış olan görüşme türleridir (Karasar,2013: 167).

Kuralların Katılığına Göre Görüşme Türleri

Kuralların katılığına göre görüşme türleri yapılanmış, yarı yapılanmış ve yapılanmamış görüşme olmak üzere üç grupta incelenmektedir (MEB, 2012: 8).

Yapılandırılmış görüşme; görüşmeden önce hangi çeşit soruların hangi biçimde sorulacağını, görüşme sürecinde hangi verilerin elde edileceğini en ayrıntılı biçimde belirleyen ve görüşme planını düzenli bir şekilde uygulandığı görüşme türüdür. Standartlaştırılmış bir görüşmede bütün görüşme yapılan kişilere sorular, aynı sırada ve standartlaştırılmış bir biçimde sorulur. Görüşmeci görüşme süresince tarafsızdır (MEB, 2012: 8).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ise yapılandırılmış görüşme tekniğine göre daha esnek bir yapıdadır. Bu teknikte, görüşmeyi yapan kişi sormayı planladığı soruları içeren bir görüşme protokolünü görüşme başlamadan önce hazırlar, fakat görüşmenin akışına göre başka sorularla ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilmektedir. Görüşülen kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntıya inilmesi istenilebilir. Bu görüşme tekniği; sahip olduğu standartlık ve esneklik sayesinde araştırmalarda kolaylık sağlamaktadır (Türnüklü, 2000: 547).

Yapılanmamış görüşme; görüşmeciye büyük bir hareket alanı ve düşünce özgürlüğü veren, esnek, öznel görüş ve yargıların derinlemesine incelenmesine imkân veren bir görüşme tekniğidir. Bu teknik, araştırmanın başlangıcında probleme yönelik önemli değişkenleri belirleme aşamasında faydalıdır. Bu görüşme tekniğinin geleneksel türü, etnografik görüşme olarak da belirtilen standartlaştırılmamış, açık uçlu, derinlemesine görüşmelerdir (MEB, 2012: 9).

Görüşme Öncesi Hazırlık Aşamaları

Ne şekilde yapılırsa yapılsın araştırmacının iyi bir görüşme yapabilmesi için araştırdığı konunun kuramsal çerçevesini iyi bilmesi ve görüşme öncesi iyi bir şekilde hazırlanması gereklidir. Görüşme öncesi hazırlık büyük ölçüde araştırmacının zihinsel ve duygusal olarak hazırlanmasını gerektirse de görüşme formu hazırlanması da önemlidir (Marshall ve Rossman, 2014; Akt. Baltacı, 2019:375).

İyi bir görüşmenin gerçekleştirilmesi için görüşmecilerin görüşme şartlarına uygun bireyler seçmesi oldukça önemli bir durumdur. Karasar (2013)' e göre; görüşmecilerin seçimi ve yetiştirilmeleri bu süreçte çok büyük bir önem taşımaktadır. İyi bir görüşmeci; zeki, duyarlı, görüşme konusuna karşı bilinen ve ilgili konu hakkında yönlendirilmemiş, görüşülen kişiler tarafından bilinen ve onları olumsuz yönde etkileyebilecek olan inanç, dil, sosyo-ekonomik sınıf, cinsiyet, gibi farklılıkları olmayan, dürüst, belirlenen sınırlara ve farklı durumlara uyum sağlayabilen, heyecanının kontrol altına alabilen ayrıca çatışmaya girmeyen ya da çatışma sürecini yönetebilen kişilikte, özellikle serbest görüşmeler için görüşme konusunda uzmanlaşmış olması önemli bir husustur.

Balcı, görüşmenin planlanması sürecini (2001: 181) ;

- ✓ Hazırlama; görüşmenin özel amaçlarının belirlenmesi, yönteminin belirlenmesi, cevaplayıcı hakkında bilgilerin edinilmesidir.
- ✓ Düzenleme; görüşme için uygun bir ortamın sağlanarak, soruların hazırlanması, görüşmede bulunacak cevaplayıcı ve görüşmecinin zihinsel olarak sürece hazır olmasıdır.
- ✓ Görüşmenin Yönetimi; görüşmecinin karşısındakine saygılı olması, onu dikkatle dinlemesi ve görüşmecinin cevaplayıcıyı güdülemesidir.
- ✓ Kapanış; görüşmecinin görüşmenin sonuna gelindiğini bildirmesidir.
- ✓ Değerlendirme; görüşmeci sıcağı sıcağına değerlendirilmesidir.

Görüşme Süreci

Araştırma stratejisi, bakış açısı, amaçları ve sorularıyla uygun olacak biçimde görüşme türüne karar verilmesi önemli bir aşamadır. Görüşme yapılacak kişilerin seçimi, görüşmenin yönetilmesi ve görüşmeyi kaydetme, uygulamada ortaya çıkan temel noktalardır (MEB, 2012: 11).

Görüşme yapılacak kişiler

Bu konuda göz önünde bulundurulması gereken temel konular şunlardır;

- ✓ Kiminle neden görüşme yapılmaktadır?
- ✓ Kaç kişiyle kaç defa görüşme yapılacaktır?
- ✓ Görüşme nerede yapılacaktır?
- ✓ Görüşmeye nasıl başlanacaktır?

Görüşmeyi yönetmek

Görüşmeyi yönetmek için aşağıdaki maddeleri genel denetim listesi olarak görebiliriz;

- ✓ Görüşmeye hazırlanma-görüşme planı.
- ✓ Görüşmeye başlama-ilişki kurma.
- ✓ İletişim ve dinleme becerileri.

✓ Soru sorma-soruların türü ve sıklığı.

Yapılandırılmış bir görüşme için, geliştirilmesi ve önceden sınanması gereken bir plana ihtiyaç vardır. Yapılandırılmamış görüşmede, tartışılacak sorular ve konular genel olarak belirlenir. Görüşme ne kadar yapılandırılmamış ise öncelikle dinleme olmak üzere, iletişim becerileri o kadar önem kazanır. Soru sorma, görüşmede büyük bir öneme sahiptir. Soruları soruş biçimi, kullanılan sözler, sorulacak soruların türü ve sırası, dikkate alınmalıdır. Görüşme sona erdirmekte belli bir dikkat gerektirir (MEB, 2012: 12).

Görüşme sürecinin etkili ve verimli olabilmesi için dikkat edilmesi gereken ilkeler ve süreçleri şöyle sıralayabiliriz;

✓ Görüşme sorularını sorarken sürece uygun gerekli değişiklikleri yapma.

✓ Soruları konuşma tarzında sorma

✓ Görüşme sürecini kontrol etme

✓ Yansız ol.

✓ Empati kur.

Görüşmeci görüşmede olumlu bir atmosfer yaratabilmeli, soruları dikkatli sormalı, uygun tepki elde etme, tepkileri kayıt etme ve tarafsız kalma davranışı gösterebilmelidir (MEB, 2012: 12).

Kayıt tutma

Görüşmeyle elde edilen verilerin kayıt edilmesinde izlenen iki temel yöntem vardır;

✓ Cihaz ile kayıt etme

✓ Not alma

Kaynak kişinin kabul etmesi ve imkânların elverişli olması halinde, en iyi kayıt yöntemi, fiziki araçlarla anında yapılacak olan sürekli kayıtlardır. Kayıt cihazıyla kayıt edilen görüşmeler, araştırmacı açısından önemli kolaylıklar sağlar. Kayıt cihazı kullanmanın mümkün olmadığı durumlarda ise araştırmacı; soru sorma, dinleme, gerektiğinde görüşülen bireyi yönlendirme ve not alma işlemlerinin tümünü bir arada yapmak zorundadır. Kayıt yapmanın mümkün olmadığı durumlarda araştırmacının hızlı not alması gerekeceğinden, sık sık kısaltmalar kullanması ve çok tekrar eden sözcükler için çeşitli işaretler geliştirmesi gerekebilir. Görüşme mekanik veya dijital olarak kayıt edilecekse mutlaka görüşülen kişiden önceden izin alınması gerekir. Kayıt ve not alma yöntemlerini bir adada kullanmakta mümkündür. Araştırma planlanırken mutlaka verilerin nasıl kayıt edileceğinin dikkate alınması gerekir. Tümüyle yapılandırılmış görüşmelerde kayıt etme, yanıtın önceden hazırlanmış yanıt kategorilerine göre yanıt kâğıdına işaretlenmesinden oluşan basit bir işlemdir. Açık uçlu görüşmeler amacıyla kaset kaydı, video kaydı ya da not alma tercih edilebilir. Koşullar, kayıt yönetimini belirler. Hangi kayıt türü seçilirse seçilsin, öncesinde mutlaka bir hazırlık yapmak gerekir. Elektronik kayıt cihazları kullanılırken araştırmacının bunları kullanma yeteneğine sahip olması gerekir. Eğer not tutulacaksa not alma becerisi geliştirilmelidir. Görüşme tamamlandıktan sonra, verilerin yazılı hale getirilmesi gerekecektir. (MEB, 2012: 13).

Görüşme Bilgilerinin Analiz edilmesi

Nitel veri analizi, araştırmacının verileri düzenlediği, verileri analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimleri ortaya çıkardığı, önemli değişkenleri keşfettiği ve hangi bilgileri rapora yansıtacağına karar verdiği önemli bir süreçtir (Bogdan ve Biklen, 1992; Akt. Özdemir,2010: 328). Başka bir deyişle nitel analiz yapan araştırmacı, alandan toplamış olduğu verilerden hareket ederek bu veriler içerisindeki saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkartmaya çabalamaktadır. Dolayısıyla nitel veri analizinin, kuramdan türetilen denencelerin sınamasına dayalı nicel veri analiz yöntemlerinden farklı bir analiz yöntemine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Nitel ve nicel araştırma yöntemleri arasındaki en belirgin farkın veri analiz süreci olduğu söylenebilir (Walcott, 1994 ; Akt. Özdemir,2010:328).

Araştırma süreci sonunda elde edilen verilere betimsel ve içerik analizi uygulanır. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılırken, içerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 89). Betimsel analizle görüşme yapılan bireyleri tanıttıcı veriler değerlendirilir, içerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya çalışılır; birbirine benzediği ve birbiri ile ilişkisi olduğu tespit edilen veriler çeşitli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlanır. İçerik analiziyle katılımcıların görüşlerinin içerikleri sistematik bir biçimde tanımlanmaktadır (Altunışık ve Diğerleri, 2010; Akt. Karataş, 2015:70). Nitel araştırmalarda araştırmanın genel yaklaşımlarının dışında araştırmacının amacına göre farklı veri analiz planı geliştirme ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir.

SONUÇ

Görüşme sürecinde toplanan verilerin değerlendirilmesi oldukça güç bir durumdur. Görüşmecinin verileri doğru değerlendirebilmesi için alanında çok iyi yetişmiş, uzmanlaşmış biri olması gerekmektedir. Aksi durumda bu tür görüşmeler, zaman kaybindan başka bir işe yaramayabilir. Görüşme sürecinde elde edilen veriler bazı yönlerden sorunludur. Görüşme bir sohbet havasında gelişmiş olup, soru sorma ve dinleme sanatının detaylı bir halidir. Görüşmenin yöntemi; ırk, renk, sınıf, etnik köken ve cinsiyet dâhil görüşmeyi yapan kişinin hiçbir kişisel özelliklerinden etkilenmemelidir.

Görüşme tekniği ile yapılan nitel araştırmaların en önemli ayırt edici özelliği verilerin sözel olmasıdır. Bu nedenle görüşmelerde elde edilen verilerin çözümlenmesinde farklı analizler yapmak gerekmektedir. Çünkü araştırmada elde edilen veriler nicel araştırmada olduğu gibi sayılar ve istatistikler ile ifade edilememekte nitel araştırmada analizler kelimeler, cümleler, paragraflar ile ifade edilmektedir. Bu bağlamda nitel verilerin değerlendirilmesinde nicel araştırmalardan farklı parametreler kullanılmaktadır (Türnüklü, 2000: 553). Nitel araştırmada yöntemi olan görüşmede elde edilmiş olan veriler, özellikle kelimeler biçiminde olduğu için dil, merkezi bir konumdadır. Konuşma, sosyal etkileşimin en temel aracıdır ve dil, nitel sosyal araştırmaların inşa edildiği temel bir malzemedir. Nitel alan araştırması, özelliği itibariyle dilseldir; gözlemler, metinler ve görüşmelerin tamamı dil odaklı olup, dile dayanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altıparmak, M., & Nakipoğlu, M. (2005). *Fen Bilimleri Eğitimi Lisans Üstü Tez Çalışmalarında Uygulanan Nitel ve Nicel Yöntemler*. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (17), 355-358
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Çelik, H., Başer Baykal, N., & Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80
- M.E.B., Halkla İlişkiler ve Organizasyon İlişkileri. (2012). *Görüşme Teknikleri*. Ankara. 04.01.2021 tarihinde [www.http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller](http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller) adresinden erişildi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntem Bilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
- Türnüklü, A. (2000). *Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Araştırma Tekniği: Görüşme*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Sayı: 24 (543-559).
- Yıldırım, A. (1999). *Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi*. Eğitim ve Bilim, 23(112), 7.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.